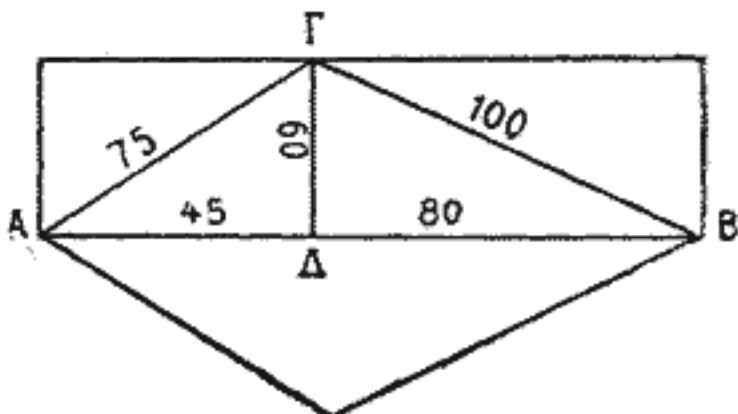

δ') Περὶ ἀνατροφῆς καὶ παιδείας.

Ἡ ἀνατροφὴ καὶ παιδεία εἰναι δυνατὸν ἀνεύ ὑπερβολῆς νὰ
θεωρηθοῦν ὡς τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς ὅλης φιλοσοφίας τοῦ
Πλάτωνος καὶ τὸ κέντρον πέριξ τοῦ ὅποιου στρέφονται αἱ
θεωρίαι αὐτοῦ: Οἱ Πλατωνικοὶ διάλογοι, τόσον διὰ τοῦ περι-

ρης διάμετρος $\sqrt{50}-1=\sqrt{49}=7$, καὶ διὰ 2 μικρότερος τοῦ 50 καὶ κατὰ 1
μικρότερος τοῦ 49 ἀριθμὸς εἶναι δ 48. Ἐχομεν λοιπὸν κατὰ ταῦτα, ἀφ' ἐνὸς
μὲν $100 \times 27=2700$, διὸ ἔτερου δὲ $100 \times 48=4800$. Τὰ δύο αὐτὰ γινόμενα
 $2700+4800$ δίδουν τὸν ἀριθμὸν 7500. Ὅστε ἐκ τῆς συζυγίας τοῦ ἐπι-
τρίτου πρυθμένος πρὸς τὴν «πεμπάδα» καὶ διὰ τριπλασιασμοῦ κλπ. πρέ-
πει νὰ προκύπτουν οἱ δύο αὐτοὶ ἀριθμοὶ (10.000 καὶ 7500). Ἐπειδὴ δὲ
«πυθμένες» εἶναι οἱ ἐλάχιστοι πλήρεις ἀριθμοί, καὶ ἐπίτριτος πυθμήν εἶναι
κατὰ τὸν Θέωνα (Μαθηματ. 125) δ 3 καὶ δ 4, διὰ τοῦτο ἀμφότεραι αἱ
ἀριθμητικαὶ σειραὶ αἱ δίδουσαι τοὺς ἀριθμοὺς 10000 καὶ 7500 πρέπει νὰ
προκύπτουν ἐκ πολλαπλασιασμοῦ ἐπὶ τρεῖς παράγοντας τῶν ἀριθμῶν 3,
4, 5. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχομεν: α) $3 \times 3 \times 5=45$, $3 \times 4 \times 5=60$,
 $3 \times 5 \times 5=75$. β) $4 \times 3 \times 5=60$, $4 \times 4 \times 5=80$, $4 \times 5 \times 5=100$. Ἐκ τῆς δευτέ-

οας δὲ ταύτης σειρᾶς προκύπτουν τὰ τετράγωνα («εἰσα ἴσσακις») $60^2=3600$,
 $80^2=6400$ τῶν ὅποιων τὸ ἀθροισμα είναι $100^2=10.000$. Ἐκ τῆς πρώτης
σειρᾶς, προκύπτουν οἱ (προμήκεις) ἀριθμοὶ $45 \times 60=2700$ καὶ $60 \times 80=4800$,
ῶν τὸ ἀθροισμα είναι $75 \times 100=7500$. Οἱ ίδιοι ἀριθμοὶ εὑρίσκονται καὶ γεω-
μετρικῶς κατὰ τὸ πυθαγορικὸν τρίγωνον, τοῦ ὅποιου αἱ πλευραὶ σχετί-
ζονται πρὸς ἀλλήλας καθὼς 3:4:5. Λαμβάνομεν τὸ τρίγωνον ΑΓΒ, τοῦ
ὅποιου ἡ πλευρά ΑΓ ἔχει μῆκος 75 καὶ ἡ ΓΒ 100, ἡ δὲ ΑΒ 125. Ἐάν ἀπὸ
τοῦ Γ πρὸς τὴν ὑποτείνουσαν ΑΒ σύρωμεν τὴν γραμμὴν ΓΔ, τότε τὸ ΑΓΒ
τρίγωνον χωρίζεται εἰς δύο μικρότερα, ἐκ τῶν ὅποιων τὸ μὲν ΑΓΔ ἔχει δια-
στάσεις πλευρῶν 75 (ΑΓ), 60 (ΓΔ) καὶ 45 (ΑΔ), τὸ δὲ ΔΓΒ ἔχει 60 (ΔΓ),
100 (ΓΒ) καὶ 80 (ΔΒ). Ἐάν ἐπὶ ὑποτείνουσης ΓΒ, σχηματίσωμεν ἐν τετρά-
γωνον, ἔχομεν ὡς ἐμβαδὸν τούτου τὸν ἀριθμὸν 10.000. Ἐάν τοιοῦτον τέ-
τράγωνον σχηματισθῇ ἐπὶ ὑποτείνουσῃς ΑΓ, τότε τὸ ἐμβαδὸν τούτου

εχομένου, όσου και διά τῆς μορφῆς των, ἐπιδιώκουν τὴν διαπαιδαγώγησιν και τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου και πρὸς τούτοις διδάσκουν δχι μόνον τὸ τί, ἀλλὰ και τὸ πῶς πρέπει νὰ μανθάνῃ τις και διδάσκηται. Ἐπομένως δὲν έχουν ἀδικον οἱ χαρακτηρίζοντες τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν ως Παιδαγωγικήν, και τὴν θεωρίαν περὶ ἀνατροφῆς και παιδείας ως κατ' ἔξοχὴν φιλοσοφίαν. Πρὸς ἐπιδίωξιν και ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγαθοῦ ἀπαιτεῖται ἀνάπτυξις ψυχικῆς και ἡθικῆς ίκανότητος, ἀρετῆς δηλαδή, και πρὸς τούτοις ἀνάπτυξις τῆς γνώσεως και τῆς ίκανότητος τοῦ διακρίνειν τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν ἀπὸ τὸ μὴ τοιούτου. Ἀνάπτυξις ὅμως ἀρετῆς και γνώσεις τοῦ ἀγαθοῦ εἰναι δυνατὸν διὰ ἀνατροφῆς καταλλήλου και παιδείας νὰ κατορθωθοῦν. Ἀλλὰ και ἡ κοινωνία και πολιτεία, δ «ἀνθρωπος ἐν μεγάλῳ» μόνον διά τῆς καταλλήλου ἀνατροφῆς και τῆς παιδείας τῶν πολιτῶν εἰναι δυνατὸν νὰ συγκροτηθῇ και ὁργανωθῇ τελείως, ώστε νὰ βασιλεύῃ ἐν αὐτῇ ἡ δικαιοσύνη, τὸ «ἔκαστον τὰ αὐτοῦ πράττειν» και νὰ ἔχασφαλίζηται τοιουτορόπως ἡ εύδαιμονία. Τὸ ἄτομον εἰναι «ἡ ζύμη» και τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας και πολιτείας «τὸ φύραμα». Δι᾽ ἑκείνου ἔχανθρωπίζεται και ἔχευγενίζεται αὐτῇ, διά τῆς κοινωνίας δὲ και πολιτείας ως συνολικοῦ κοινωνικοῦ και πνευματικοῦ περιβάλλοντος καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξις και τελειοποίησις τοῦ ἀτόμου. Αὗται αἱ κεντρικαὶ ἴδεαι ἔκαμαν τὸν Πλάτωνα, δ ὅποιος (ὅπως ἀπὸ ὅλων τὴν δρᾶσιν του φαίνεται) εἶχε θέσει σκοπὸν τοῦ βίου του τὴν βελτίωσιν τῶν τῆς πολιτείας και τοῦ ἀνθρώπου, νὰ στηρίξῃ τὰ κατὰ τὴν ἀνατροφήν και παιδείαν φιλοσοφικῶς, και νὰ ἀναπτύξῃ τὰς φιλοσοφικάς του θεωρίας, διὰ τῆς ἐρεύνης και τῆς προσπαθείας πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς διὰ καταλλήλου ἀνατροφῆς και παιδείας βελτιώσεως τοῦ ἀνθρώπου και τῆς κοινωνίας. Εὑρε τὸ τέλειον και τὸ ἰδεῖδες διὰ νὰ

εἰναι 7500. Συμπληρωμένου τοῦ τριγώνου ΑΓΔ εἰς ὁρθογώνιον μὲ μῆκος ΓΔ=60, και ὑψος ΑΔ=45, δίδεται ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων 60×45 τὸ γιγνόμενον 2700. Τὸ τρίγωνον ΒΓΔ λαμβανόμενον ως ὁρθογώνιον μὲ μῆκος ΒΔ=80 και ὑψος ΔΓ=60 δίδει τὸ γινόμενον $80 \times 60 = 4800$. Τὰ δύο δ' αὐτὰ γινόμενα 2700+4800 προστιθέμενα δίδουν τὸ ἀθροισμα 7500.

«Ο ἀριθμὸς 7500 σημαίνει Ισάριθμα ἐτη χρονικῆς περιόδου τοῦ «ἀνθρωπείου γεννητοῦ».» «Ο Πλάτων δὲν λαμβάνει βεβαίως τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν ἐκ διδούμενων, ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως. Και ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ σημαίνει ὅτι τὸ βλέμμα του διέρκεινε εἰς τὸ δύγνωστον και ἀπροσδιόριστον μέλλον δριακ μεταβολῶν, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν φύσιν και συγκρότησιν τῶν διντῶν «θείου γεννητοῦ», Σύμπαντος και «ἀνθρωπείου γεννητοῦ. Οἱ δινωτέρω ὑπολογισμοὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ διντικειμένου έχουν ἀξίαν διὰ τὰ Μαθηματικά.

κατευθύνη πρὸς αὐτὸ τὴν προσοχὴν καὶ τὸν ἔρωτα τῶν ἀνθρώπων, εἴτε ὡς ἀτόμων, εἴτε ὡς κοινωνιῶν, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιούργησε τὴν ἐπιστημονικὴν Παιδαγωγικὴν θέσας τὰς ψυχολογικὰς καὶ τὰς ἡθικὰς καὶ κοινωνιολογικὰς αὐτῆς βάσεις.

Σκοπὸς τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, κατὰ τὸν Πλάτωνα, εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις δὲ τῶν δυνάμεων καὶ ίκανοτήτων, τὸ κάλλος καὶ ἡ τελειότης καὶ ἡ ὑγεία τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἡ ἀρετὴ δηλαδὴ ὅπως ἔννοεῖ αὐτὴν εἰς τοὺς διολόγους του, ἀφ' ἕτερου δὲ ἡ καλλιέργεια τῶν συναίσθημάτων καὶ τῶν δεσμῶν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ τὸν πολιτείαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἔκεινο ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου, ὅχι βεβαίως κατ' ἔθος μόνον καὶ ἀσυνειδήτως. 'Ο Πλάτων ἔνει περὶ ὅπιν του τὸν τέλειον ἄνθρωπον, δχι ὡς τύπον γενικῶς, ἀλλὰ ὡς πολίτην καὶ ὡς μέλος χρήσιμον τῆς κοινωνίας ἔχον συνείδησιν τῶν ἀλληλεξαρτήσεων του πρὸς ταύτην καὶ συναίσθησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεών του (Ποβλ. Πολιτείας 590c Νόμων 653bε, 643e–644a, Τιμ.47ae, 87a–90a). Καὶ ὁ πολίτης αὐτός, κατὰ τὸν Πλάτωνα, πρέπει νὰ διακρίνηται διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν ψυχὴν του πρωτίστως, ὅπου ἔκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς ὀφείλει νὰ πράττῃ τὰ αὐτοῦ, τὸ μὲν λογιστικὸν καὶ διανοητικὸν νὰ κυριαρχῇ καὶ διατάσσῃ, τὸ θυμικὸν καὶ ἡ βούλησις νὰ ἐκτελοῦν τὰς διαταγὰς τῆς διανοήσεως, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν νὰ ὑπακούῃ τυφλῶς. Μὲ δὲ λέξεις δ ἄνθρωπος καὶ πολίτης πρέπει νὰ διακρίνεται διὰ τῆς φρονήσεως, διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ διὰ τῆς σωφροσύνης καὶ αὐτοκυριαρχίας του. 'Επειδὴ δὲ αὐτὰ δὲν μεταδίδονται ἔξωθεν ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτενεργείας, διὰ τῆς ἀσκήσεως, διὰ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπιτυγχάνονται, διὰ τοῦτο ἡ τοιαύτη κατὰ τὸν Πλάτωνα ἀνατροφὴ καὶ παιδεία εἶναι ἀνάγκη νὰ προέρχεται ἐκ τῶν ἔνδον, ἐκ τῶν τάσεων καὶ ἐνεργειῶν αὐτοῦ τοῦ ἀνατρεφομένου καὶ παιδαγωγούμενου. 'Η διδασκαλία καὶ ἡ καθοδήγησις πρέπει νὰ βοηθοῦν διπλῶς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν τοιαύτην αὐτοδιαπαιδαγώγησίν του. "Οπως εἶναι πλάνη τὸ νὰ νομίζηται ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ ἡ ὁρασίς ἀπὸ ἄλλους εἰς τοὺς τελείως τυφλούς, οὔτω εἶναι πλάνη καὶ τὸ νὰ πιστεύηται ὅτι εἶναι δυνατὸν γε μεταδοθῇ ἔξωθεν «ἐπιστήμη καὶ γνῶσις» εἰς τὴν ψυχὴν (Πολιτείας 518 bcd.). 'Η διδασκαλία καὶ ἡ ἀνατροφὴ σκοπὸν ἔχουν κυρίως τὴν ὑποθοήθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὑπαρχούσῃς ἐν τῇ ψυχῇ δυνάμεως, τὴν στροφὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀφθαλμοῦ

πρὸς τὸ φῦς τῆς ἀληθείας, πρὸς τὸ ἀγαθόν καὶ καλόν, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔρωτος πρὸς τὸ ἀγαθόν, καλόν καὶ ἀληθές, πρὸς τὴν ἴδεαν. Ἐκ τῆς ἔξετάσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ ἑαυτοῦ (γνῶθι σαύτὸν) καὶ ἐκ τῆς συνειδησεως τῆς ἴδιας ἀγνοίας πρέπει νὰ ἀναπτύσσηται ὁ ἔρως αὐτός, ὁ δποῖος διὰ τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς ζητήσεως, νὰ παρορεμῇ καὶ ὠθεῖ πρὸς τὴν ἀληθῆ γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην μὲν ἐπίδρασιν καὶ εἰς τὴν ψυχοσυνθεσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸν τοιοῦτον σκοπὸν δύναται καὶ πρέπει νὰ ἔκτελῃ ἡ κοινωνία καὶ πολιτεία, διότι μόνον ἐν αὐτῇ είναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν οἱ ἀπαραίτητοι διὰ μίαν τοιαύτην ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν ὅροι. Πράττουσα δὲ τοῦτο ἡ Πολιτεία ἔξασφαλίζει; τὴν ἴδιαν αὐτῆς ὑγείαν καὶ ἄκμήν, διότι ἐκ τῆς ψυχοσυνθέσεως τῶν πολιτῶν ἔξαρτᾶται ἡ τελεία αὐτῆς συγκρότησις, καὶ ἐν τῇς ἐν τῇ ψυχῇ τῶν πολιτῶν ἐπικρατούστης τάξεως καὶ ἀρμονίας ἔξαρτᾶται ἡ ἀρμονία καὶ τάξις, ἡ ἐπικράτησις τῆς δικαιοσύνης, τῆς φρονήσεως, ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης ἐν τῇ κοινωνίᾳ. «Ἄνευ γάρ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης» διὰ «λιμένων καὶ νεωρίων καὶ τειχῶν καὶ φύρων καὶ τοιούτων φλυαριῶν» δὲν είναι δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ πόλις. Ἐπομένως, δπως διὰ τὸ ἄτομον ὅρος ἀπαραίτητος τῆς ὑπάρχεως καὶ ἀναπτύξεώς του είναι ἡ Πολιτεία καὶ κοινωνία, οὕτω καὶ διὰ ταύτην ὅρος ἀπαραίτητος τῆς αὐτοσυντηρησίας καὶ ὑπάρχεως τῆς είναι ἡ ἀνατροφὴ καὶ παιδεία τῶν πολιτῶν. Οὐδὲν ἄλλο ἔργον ἔχει διὰ τὴν Πολιτείαν καὶ κοινωνίαν τόσην σημασίαν καὶ σπουδαιότητα, ἃσον τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας τῶν πολιτῶν. Τὸ ἔργον δ' αὐτὸ ἀρχίζει πολὺ ἐνωρίς, καὶ συνίσταται, ἀφ' ἐνὸς, μὲν εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀρετῆς ἐν γένει, ἀφ' ἐτέρου δ' εἰς τὴν καθ' αὐτὸ ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἐρευναν καὶ γνῶσιν τοῦ ἀγαθοῦ. (Περὶ τῆς τοιαύτης ἐκπαιδεύσεως πραγματεύεται δλόκληρον τὸ ἔβδομον βιβλίον τῆς Πολιτείας). Ἡ ἀνατροφὴ καὶ παιδεία πρέπει νὰ ἀρχίζουν δσον τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον, διότι ἡ ψυχὴ τῶν παιδίων είναι καθὼς ὁ κηρός καὶ αἱ ἐντυπώσεις, αἱ δποῖαι ἀποτυπώνονται εἰς αὐτὴν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παραμένουν ἀσβεστοί καὶ ἀσκοῦν ἐπίδρασιν εἰς τὸν βίον ἐν γένει (Πολιτείας 377b, 403d, Νόμ. 653b, 802cd). Διὰ τοῦτο αἱ ἀπαλαὶ καὶ τρυφεραὶ ὑπάρχεις πρέπει νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ παντὸς εἶδους αἰσθήματα καὶ ἐντυπώσεις δυναμένας γὰς ἐπιδρασις κακῶς εἰς τὴν ψυχὴν των, καθὼς καὶ ἀπὸ παντὸς εἶδους ὑπερβολικάς ἡδονὰς καὶ λύπας (Νόμ. 792be). Καὶ αὗται αἱ

έγγυμονοῦσαι πρέπει να σπιφεύγουν τοιούτου είδους έντυπώσεις καὶ τὰ παντός είδους ζωηρὰ συναισθήματα, διότι αἱ συγκινήσεις καὶ οἱ ψυχικοὶ κλονισμοὶ ἐπιδροῦν καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐμβρύου (Νόμ. 792e). Ἐλλὰ καὶ πρότερον ἀκόμη ἀρχίζει τῇ φροντὶς τῆς Πολιτείας διὰ τὴν νέαν γενεάν, ἃν λάθωμεν ὑπ’ ἔψιν ὅσα περὶ γάμων καὶ συνοικεσίων εἰς τὴν Πολιτείαν καὶ εἰς τοὺς Νόμους (783d κ.ἔξ.) ἀναφέρονται. Χάριν τῆς γεννήσεως ὑγιῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τέκνων γίνεται ἐπιλογὴ ὑγιῶν καὶ πνευματικῶν ὡρίμων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, χάριν δὲ τῆς ψυχοσυνθέσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν τέκνων, καθοδίζεται ἀκόμη καὶ τῇ διὰ τοῦ γάμου ἀνάμειξις διαφόρων χαρακτήρων. Μετὰ τὴν γένεσιν καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας, δεδομένου ὄντος ὅτι ἐξ «Ἐθούς δημοκρατίας»³⁹, καταβάλλεται προσπάθεια ώστε νὰ δημιουργῶνται καλαὶ συνήθειαι καὶ νὰ ἀποτυπώνωνται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου ἐντυπώσεις δυνάμεναι νὰ ὑποβοηθῶσι τὴν ἡθικήν του ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀρετῆς (Νόμ. 643bd). Οὐδὲν τὸ δυνάμενον νὰ βλάψῃ ψυχικῶς καὶ ἡθικῶς πρέπει νὰ βλέπῃ, νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ πράττῃ τὸ παιδίον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὴν πρὸς μίμησιν δρμῆ αὐτοῦ εἶναι μεγάλη, ἀνάγκη εἶναι ὅλον τὸ περιβάλλον ἐντὸς τοῦ διποίου ζῆτος καὶ ἀναπτύσσεται, νὰ βοηθῇ καὶ συντελῇ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν του. Διὰ τοῦτο πρόσωπα κατωτέρας πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς ἀναπτύξεως (δούλοι κλπ.) πρέπει οὐδεμίαν σχέσιν καὶ ἐπαφὴν νὰ ἔχωσι πρὸς τὰ μικρὰ παιδία. Τὰ παραμύθια, τὰ παιγνίδια, αἱ παιδιά, τὰ ἀσματά, πρέπει νὰ εἶναι ὡρισμένα καὶ νὰ συμφωνοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ πρὸς τὴν πορείαν τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως. Πρὸς τούτοις δὲν πρέπει νὰ τιμωρῶνται καὶ ταπεινώνωνται, οὔτε νὰ φοβερίζωνται τὰ παιδία. Αἱ τιμωρίαι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ἀσυμβίβαστοι εἰς δινθρωπὸν ἐλεύθερον, προκοσλοῦν τὸ ψεῦδος, τὴν ὑποκρισίαν, τὸ μίσος καὶ τὴν τάσιν πρὸς ἀντεκδίκησιν, ὁ φόβος δὲ ἀναπτύσσει τὴν δειλίαν καὶ τὴν θρασύτητο, πράγματα δηλαδὴ τὰ διποῖα καταστρέφουν ἀκριβῶς καὶ πᾶν ὅ, τι ὡς προδιάθεσις καλοῦ χαρακτῆρος εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ. Πρὸ παντὸς πρέπει νὰ καλλιεργῆται καὶ ἀναπτύσσηται ἡ πρὸς τὸ καλὸν καὶ ὡραῖον κλίσις καὶ φύση τοῦ παιδίου. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ καταλλήλου χρήσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου πρὸς τὰ εὐχάριστα καὶ ἀρέσκοντα πράγματα. Ἡ γλυκύτης, ἡ καλοσύνη, ἡ ἐνθάρρυνσις, ἡ ἐπιτυχῆς ἐκλογὴ ἀσκήσεων καὶ ἀσχολιῶν, ἡ κατάλληλος χρῆσις τῆς πρὸς κίνησιν ὄρμῆς τοῦ παιδίου διὰ χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν,

διὰ τῆς παιδιᾶς καὶ διὰ τοῦ χοροῦ, ἀποτελοῦν τὰ καλύτερά καὶ τελειότερα μέσα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἔρωτος καὶ ἐνδιαφέροντος εἰς τὸ παιδίον πρὸς αὐτοανάπτυξιν καὶ αὐτοδιαπαιδαγώγησιν.

Ἐπὶ πλέον ἡ ἀνατροφή καὶ παιδεία πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τὴν φύσιν· κατὰ τὰ βήματά της εἴτε ἀπὸ γενικῆς, εἴτε ἀπὸ ἀτομικῆς ἀπόψεως. Οὐδὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλληται εἰς τὸ παιδίον μὴ συμβιβαζόμενον πρὸς τὴν σωματικήν καὶ τὴν πνευματικήν του ἀνάπτυξιν. Διὰ τοῦτο εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς διὰ παρακολουθήσεως τῶν ἔξεων καὶ συνηθειῶν καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως καλῶν τοιούτων, ἐπιδιώκεται ἡ βαθμιαία ἡθική καὶ πνευματική ἀνάπτυξις. Τὸ πράττειν καὶ ἡ ἐνασχόλησις τοῦ παιδίου εἰς ἀντικείμενα ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς γυνώσεως καὶ τῆς ἔκτιμήσεως ἔργων, πράξεων καὶ λόγων (Πολιτείας 401a, 402a, 518e-519e, Νόμ. 653he). Ἀπὸ τοῦ τρίτου μέχρι τοῦ ἕκτου ἔτους τῆς ἡλικίας των τὰ μικρά, ἄρρενά τε καὶ θήλεα, φοιτοῦν εἰς τὰ «ἱερὰ κατὰ κώμας» (συνοικίας), ὅπου ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν μιᾶς τροφοῦ, ἐκλεγομένης παρὰ τῶν νομοφυλάκων ἐκ περιτροπῆς ἐκ μιᾶς τῶν δώδεκα φυλῶν, ἀνατρέφονται καὶ ἐκπαιδεύονται κατὰ τὸν ὡς ἀνω τρόπον. Εἰς τὰ κατὰ συνοικίας αὐτὰ ἐκπαιδευτήρια, τὰ διποία ὁμοιάζουν παρὰ πολύ, ἀν μὴ συμπίπτουν, πρὸς τὰ ἡμέτερα σηπτιαγωγεῖα, καταβάλλεται προσπάθεια ἀναπτύξεως σωματικῆς καὶ πνευματικῆς διὰ τῆς παιδιᾶς καὶ τοῦ χοροῦ κυρίως (Νόμ. 793d-794d). Καὶ μετὰ τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἔξακολουθεῖ ἡ ἐκπαιδεύσις αὐτὴ συμβαδίζουσα πρὸς τὴν συντελουμένην ἀνάπτυξιν ἐν γένει, ἀλλὰ χωριστὰ διὰ τὰ ἄρρενα καὶ διὰ τὰ θήλεα. Ἐν γένει κατὰ τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα συνδυάζεται ἡ μάθησις καὶ μόρφωσις πρὸς τὴν κίνησιν, τὴν πρᾶξιν καὶ ἔργασίον, πρὸς τὴν παιδιάν καὶ πρὸς τὸν χορὸν καὶ τὴν ρυθμικήν κίνησιν. «Καθὼς εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὰ παιδία τῶν ἐλευθέρων «μετὰ ποιδιᾶς τε καὶ ἡδονῆς» μανθάνουν νὲ ἀριθμοῦν παιζόντα μὲ μῆλα, μὲ στεφάνους καὶ ἀλλὰ ἀντικείμενα, διὰ μετρήσεων τῶν ἀντικειμένων «ὅσα ἔχει μήκη καὶ πλάτη καὶ βάθη» (Νόμ. 819ae, Πρβλ. Νόμ. 643b, 659a-660e, 790a κ.έξ.). Βάσιν δμως τῆς ὀληρῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀποτελεῖ ἡ Μούσικὴ καὶ ἡ Γυμναστικὴ ἐφαρμοζόμεναι ἀναλόγως πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν. Μετὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας διδάσκεται ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ γραφή. Ὁ Πλάτων δὲν ἀσχολεῖται εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, οὔτε ἐρευνᾷ τὰ κατὰ τὸ ἔργον τῶν γραμματόδιδασκάλων.

Ἐννοεῖται ὅμως ἔξ ὀλῶν τῶν ὀλλων ὅτι καὶ διὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν θέλει τὴν παιδιάν καὶ τὴν μεθ' ἡδονῆς μάθησιν. Ἀξιον δὲ σημειώσεως είναι ᾧ τι ὡς ἀναγνώσματα συνιστῷ τοὺς Νόμους τῆς πόλεως οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ είναι καταλλήλως γεγραμμένοι ὡς ποιήματα κλπ.

Ἄπὸ τοῦ 13ου μέχρι τοῦ 16ου ἔτους τῆς ἡλικίας ἡ παιδεία γίνεται διὸ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς Γυμναστικῆς, παραλλήλως δὲ πρὸς τὰ δύο ταῦτα μαθήματα διδάσκεται καὶ ἡ Ἀριθμητική, ἡ Γεωμετρία καὶ ἡ Ἀστρονομία μισία. Εἰς τὴν τοιαύτην ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τοῦ 17ου ἔτους, προστίθενται καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ἀσκήσεις καὶ ἡ ζωὴ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ἅπὸ τοῦ 20οῦ μέχρι τοῦ 30οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, η μὲν Γυμναστικὴ συνδυάζεται πρὸς τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις, ἡ δὲ Μουσικὴ λαμβάνει καθαρῶς ἐπιστημονικὴν μορφὴν (ἀκουστικὴ, θεωρία ρυθμῶν καὶ ἀρμονιῶν ἐν γένει) καὶ ἡ Ἀριθμητική, ἡ Γεωμετρία, ἡ Ἀστρονομία διδάσκονται καὶ καλλιεργοῦνται ὡς προπαρασκευαστικαὶ διὰ τὴν καθ' αὐτὸ φιλοσοφίαν καὶ Διαλεκτικὴν γνώσεις. Αἱ σπουδαὶ ταύτης λαμβάνουν χώραν ἀπὸ τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ διαρκοῦν πέντε ὀλόκληρα ἔτη. Ἅπὸ τοῦ 35οῦ μέχρι τοῦ 50οῦ ἔτους οἱ οὕτω ἀνατραφέντες καὶ ἐκπαίδευθέντες λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰς ὅλας δημοσίας ὑπηρεσίας τῆς πόλεως, «ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ σπήλαιον καὶ εἰς τοὺς ἐν αὐτῷ ζῶντας, ἀφοῦ εἶδον διὰ τῆς Διαλεκτικῆς τὸ φῶς αὐτὸ τῆς ἀληθείας», συμφώνως πρὸς τὴν ἐν τῇ Πολιτείᾳ (514 α. κ.ἔξ.) εἰκόνα καὶ παρομοίωσιν. Μετὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος ἐπιδίδονται εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἡ ἀνολαμβάνουν τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νεωτέρων, οὓς εἰσάγουν εἰς τὴν φιλοσοφίαν «συμφιλοσοφοῦντες». Συμφώνως πρὸς ταῦτα ἔχομεν κατωτέραν, μέσην καὶ ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν. Τὴν κατωτέραν καὶ μέσην διακρίνει ἡ ἐφαρμογὴ καὶ διδασκαλία τῆς Μουσικῆς, τῆς Γυμναστικῆς, καὶ παραλλήλως ἡ τῆς Ἀριθμητικῆς, τῆς Γεωμετρίας καὶ τῆς Ἀστρονομίας, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὴν πρόσδον τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν διακρίνει ἡ φιλοσοφικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν μαθημάτων τούτων καὶ ἡ Διαλεκτική τῆς, ἡ ἐπιστήμη τῶν ίδεων καὶ ἡ ἐρευνα τοῦ «ἀνυπόθετου», ἡ ὅποια, κατὰ τὰ προειρημένα, είναι τὸ μὲν μέθοδος, τὸ δὲ θεωρία περὶ ζωῆς καὶ περὶ κόσμου. Εἰς τοὺς Νόμους ἡ Διαλεκτικὴ δὲν ἀναφέρεται, ἀν διμως λάβωμεν ὑπ' ὅψιν ὁσα σχετικῶς περὶ ἀνωτάτης μορφώσεως λέγει (Νόμ. 965 α. κ.ἔξ.).

διερίζομεν νά παραδεχθῶμεν ότι δὲν ἐλησμόνησεν, οὔτε ἀπεκήρυξεν αὐτήν.

Ἡ Μουσικὴ, κατὰ τὴν Πολιτείαν, περιλαμβάνει τέσσαρα στοιχεῖα: 1) τὰ πράγματα καὶ τοὺς λόγους (Πολιτείας 376e, 392e μύθους, γλῶσσαν κλπ.) 2) τὴν ποίησιν (Πολιτείας 392e–398e τοὺς τρόπους τῆς μελωδίας (Πολιτείας 398e–399e) καὶ 4) τὸν ρυθμὸν ἢ τὸ τῆς κινήσεως μέτρον (Πολιτείας 399e–400e). Διὰ τὴν διδάσκαλίαν τῶν μαθημάτων αὐτῶν ὅμως ἀπαιτεῖ ὁ Πλάτων διαμόρφωσιν καὶ προσαρμογὴν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας. Μῦθοι ἀναφερόμενοι εἰς κακίας καὶ πονηρίας ἢ εἰς τὸν βίον τῶν Θεῶν κατὰ τρόπουν μειώνοντα τὸ κύρος αὐτῶν καὶ τὴν σοβαρότητα, ἀποκλείονται. Διὰ τοῦτο, παρ' ὅλον τὸν σεβασμὸν τὸν ὄποιον τρέφει πρὸς τὸν "Ομηρον καὶ πρὸς τὸν 'Ησιόδον, δὲν θεωρεῖ τὰ ἔπη αὐτῶν κατάλληλα διὰ τὴν διδάσκαλίαν καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν νέων. Ἀντὶ τούτων συνιστᾶ δῆλους ὑμνους Θεῶν καὶ ποιήσεις περιγραφούσας ἔργα σπουδαῖα καὶ μεγάλα, ἢ τὴν ζωὴν σπουδαίων καὶ μεγάλων ἀνδρῶν. Ἀπὸ τὰς μελωδίας καὶ ἀρμονίας, ἀπορρίπτει τὴν Ιωνικὴν μουσικὴν ὡς ἀκατάλληλον καὶ συνιστᾶ τὴν δωρικήν. Ἀπορρίπτει τὸν αὐλὸν καὶ συνιστᾶ τὴν κιθάραν.

Ἡ Γυμναστικὴ, σκοπὸν ἔχουσα κατὰ τὸν Πλάτωνα τὴν διὰ τοῦ σώματος ἐπίδρασιν εἰς τὴν ψυχήν, περιλαμβάνει: τὸν χορὸν, τὴν πάλην καὶ τὰ παρόμοια γυμνάσματα (Νόμ. 795d–796e, 814e, –816d), καὶ τέλος τὰς καθ' αὐτὸ στρατιωτικὰς καὶ πολεμικὰς ἀσκήσεις (Νόμ. 832e–834e). Καὶ ἡ Γυμναστικὴ, ὥσπες ἡ Μουσικὴ, δὲν ἀκολουθεῖ εἰς τὴν κατὰ Πλάτωνα ἀγωγὴν καὶ παιδείαν τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ σύνηθες πρόγραμμα. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς σωματικῆς ρώμης, εὔκομψίας καὶ ἀντοχῆς, ἐπιδιώκει τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀνάπτυξιν δηλαδὴ τῆς βουλήσεως, τῆς αὐτοπεποιθήσεως κλπ. Ἐπίσης σκοπὸν ἔχει τὴν καλλιέργειαν τῆς σωματικῆς ἀρμονίας καὶ τὴν ἔξασφάλισιν ὑγείας, διότι ἀρμονία καὶ ὑγεία ἀποτελοῦν τὸ κάλλος τοῦ σώματος καὶ τὴν εὐρυθμίαν, πράγματα τὰ ὄποια βοηθοῦν παρὰ πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀρετῆς, ἡ ὄποια ἀποτελεῖ τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ κάλλους (Πρβλ. Πολιτείας 403d–405a). Μουσικὴ καὶ Γυμναστικὴ συνδέονται στενώτατα καὶ μόνον ὅταν συνδυάζωνται καὶ συντονίζωνται φέρουν ἀποτελέσματα ἄξια λόγου (Πολιτείας 410e–412b). Ἀνευ τοιούτου συνδυασμοῦ εἶναι δυνατὸν νά ἐπιδράσουν ἐπιβλαβῶς μᾶλλον, διότι ἡ μὲν πρώτη εἶναι δυνατὸν νά ὑποθάλπῃ τὴν μαλθακότητα καὶ θηλυπρέπειαν, ἡ δὲ δευτέρα,

άντι τῆς πραγματικῆς ἀρετῆς, νὰ καλλιεργῇ τὴν βαναυσότητα.

Τὰ Μαθητικά, 'Αριθμητική, Γεωμετρία, 'Αστρονομία, μὲ τὸν σκοπὸν τῆς διεισδύσεως εἰς τὴν οὐσίαν καὶ εἰς τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων, διδάσκονται συμφώνως πρὸς τὴν πορείαν τῆς φυσικῆς καὶ πνευματικῆς ἔξελίξεως τῶν μαθητῶν. 'Αρχίζουν ἀπὸ τὰς κατ' αἰσθησιν λεγομένας ἐποπτείας καὶ τὰς χειροτεχνικὰς ἐνασχολήσεις, καὶ καταλήγουν εἰς τὰ κατὰ τὸν σχηματισμὸν ἐννοιῶν καὶ ἴδεων, εἰς ἀποδείξεις, περὶ ὑπάρχειως Θεοῦ καὶ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς. (Νόμ. Κεφ. Χ καὶ 966a-968c) Εἰς ἐμβαθύνσεις εἰς τὴν ἐννοιαν τῆς ἀρετῆς καὶ εἰς τὴν ἴδεαν τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ (Νόμ. 965ce). Τοιουτοτρόπως ὅλοι: αὐταὶ αἱ γνώσεις προπαρασκευάζουν διὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν Διαλεκτικήν, ἡ ὅποια κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ εἰς τοὺς Νόμους τοῦ Πλάτωνος καλλιεργεῖται, ἀν καὶ δὲν ἀναφέρεται (Πρβλ. Πολιτείας 514a κ. ἔξ., 522a-524e). Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὅμως πρέπει ἡ μὲν 'Αριθμητικὴ ὡς «ἀριθμός τε καὶ λογισμός» νὰ ἀναφέρηται εἰς πάσας τὰς σχέσεις καὶ καταστάσεις, ἡ δὲ Γεωμετρία νὰ περιλάβῃ μετρήσεις καὶ ὑπολογισμούς ὅχι μόνον ἐπιπέδων, ἀλλὰ καὶ στερεῶν (Στερεομετρία), καὶ τῶν κινήσεων (Μηχανική). Καὶ ἡ 'Αστρονομία διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἀστέρων καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν, πρέπει νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ κατὰ τὴν ἀρμονίαν καὶ τὸ κάλλος τοῦ σύμπαντος, διότι οὕτω φέρει πλησιέστερον πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἴδεων καὶ πρὸς τὸν Θεόν. 'Ωσαύτως καὶ ἡ Μουσική, καθὼς εἶδομεν, εἰς τὴν δινωτέραν παιδείαν ἀφομοιώνεται πρὸς τὰ Μαθηματικὰ ὡς θεωρία τῆς ἀρμονικῆς καὶ τῆς ἀκουστικῆς (ὅρα τελευταῖον βιβλίον τῆς Πολιτείας).

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς γενικάς θεωρίας περὶ ἀνατροφῆς καὶ παιδείας καὶ πρὸς τὸ είδος τῶν μαθημάτων καὶ τὴν ὑλην τῆς διδασκαλίας, ἀπασχολεῖ τὸν Πλάτωνα καὶ ἡ Μέθοδος τῆς διδασκαλίας, τὸ μανθάνειν καὶ τὸ διδάσκεσθαι. Άι σχετικαὶ πρὸς τὴν μέθοδον ἀντιλήψεις αὐτοῦ ἀντικατοπτρίζονται εἰς τὴν μορφὴν μὲν τῶν διαλόγων καὶ εἰς τὰ πρόσωπα ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς εἰδικάς περὶ τὸν ζητήματος αὐτοῦ θεωρίας. Εἰς τοὺς διαλόγους φαίνεται πῶς ἐννοεῖ καὶ θέλει τὴν διαλυτικὴν καὶ τὴν συνθετικὴν λεγομένην μέθοδον καὶ τὴν διὰ τούτων ἐμβάθυνσιν εἰς τὰς λεπτομερείας καὶ τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς οὐσίας αὐτῶν. Ἡ ἐφαρμογὴ καὶ χρῆσις τῆς ἐρωτητικῆς καὶ τῆς διηγηματικῆς μορφῆς, τῆς εἰρωνείας, τῆς ἐνθαρρύνσεως, διατάξεως τῆς αὐτοεξετάσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου καὶ ἐπὶ πάντων τού-

των ἡ φυσικότης καὶ τὸ εὐχάριστον τῆς συνδιαλέξεως, παρουσιάζουν τὴν τελειότητα τῆς διδακτικῆς αὐτοῦ μεθόδου ἐν τῇ ἑφαρμογῇ. Τὰς εἰδικὰς περὶ διδακτικῆς μεθόδου θεωρίας εύρισκομεν εἰς ὅλους μὲν τοὺς διαλόγους διεσπαρμένας, ἴδιαιτέρως δ' εἰς τὸ Συμπόσιον, εἰς τὸν Μένωνα, εἰς τὴν Πολιτείαν, εἰς τὸν Φαιδρὸν, εἰς τὸν Θεαίτητον, εἰς τὸν Σοφιστήν καὶ εἰς τὸν Πολιτικόν. Δύνανται δ' αὐται νὰ συνοψισθῶσι εἰς τὰ ἐπόμενα: Δεδομένου ὅντος ὅτι ἡ ψυχὴ πρὸ τῆς ἐνσαρκώσεώς της γνωρίζει τὴν ἀληθείαν καὶ τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, πᾶσα μάθησις εἶναι ἀνάμνησις (Μένων 81c–82a). Ἐπομένως ἡ διδασκαλία ὀφείλει νὰ ὑποβοηθῇ καὶ νὰ παρακινῇ τὴν ψυχὴν εἰς ἀνάμνησιν, κατορθώνει δὲ τοῦτο, ἀφ' ἐνός, μὲν διὰ τῆς κατεύθυνσεως τῆς προσοχῆς εἰς ὡρισμένα ἀντικείμενα, καταστάσεις καὶ ἐνεργείας, ἀφ' ἔτερου δὲ διὰ καταλλήλων καὶ σκοπίμων ἔρωτήσεων διευκολυνουσῶν τὴν βαθμιαίαν ἐμβάθυνσιν. Διὰ τῆς τοιαύτης διαλεκτικῆς μεθόδου αἱ «δόξαι» αἱ παραστάσεις δηλαδὴ καὶ αἱ ψυχικαὶ ἐννοιαὶ, αἰτιολογοῦνται καὶ διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς αἰτίας καὶ τῶν σχέσεων τῶν πραγμάτων γίνονται γνώσεις πραγματικαὶ καὶ ἀληθεῖς. (Μέν. 98a) «διαφέρει δεσμῷ ἐπιστήμη ὁρθῆς δόξης»). Ἡ τοιαύτη σχέσις τῆς ψυχῆς ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἡ μάθησις, δηλαδὴ ἡ γνῶσις τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἐμβάθυνσις εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν, οὔτε εἶναι, οὔτε πρέπει νὰ θεωρῆται τι τὸ ἔξωθεν παρεχόμενον εἰς τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὅποιον ἡ ψυχὴ μόνη τῆς ἀνακελύπτει εἰς τὰ φαινόμενα, τὰς σχέσεις καὶ τὰς καταστάσεις τῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο μόνον ἡ αὔτενέργεια, τὸ «ἀναλαβεῖν ἐξ ἑαυτοῦ» (Μέν. 85c κ. ἔξ.), ἡ ἀφ' ἑαυτῆς ἐμβάθυνσις ἀποτελεῖ τὸν φυσικώτερον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀσφαλέστερον καὶ καλύτερον τρόπον τοῦ μανθάνειν. «Ο, τι ἡ ψυχὴ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ αὔτενεργοῦσα εὐρίσκει, αὐτὸ προσελκύει τὴν ἀγάπην καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς καὶ αὐτὸ ἐπιδρᾷ εἰς τὰς σχέσεις τοῦ διανοητικοῦ, τοῦ θυμικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ αὐτῆς». Ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ βοηθῇ τὸν μαθητὴν εἰς τὴν τοιαύτην αὔτενέργειαν παρορμῶσα, ἐνθαρρύνουσα καὶ ἐν γένει παρουσιάζουσα τὰς ἀφορμὰς καὶ ἀφετηρίας τῆς κατ' αὔτενέργειαν ἔρευντης, ἐμβαθύνσεως καὶ γνώσεως. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔξασφαλίζεται καὶ ἡ ἀγάπη, δ ἔως πρὸς γνῶσιν καὶ ἡ φιλομάθεια, ἀνευ τῶν ὅποιων οὐδεμία μάθησις δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐπίδρασίν τινα εἰς τὸν ψυχικὸν καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ μαθητοῦ. Ἀναγκαστικὴ μάθησις ὄχι μόνον δὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ βλάπτει διότι κάμψει τὴν ψυχὴν νὰ ἀποστρέφηται ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρέπει νὰ μάθῃ

και ἐπὶ πλέον ἐπιδρᾷ κακῶς ἐπὶ τοῦ θητικοῦ ἔνος ἑλευθέρου ἀνθρώπου. Καὶ ἡ μίμησις καὶ τὸ παράδειγμα ως ἀσκοῦντα μεγάλην ἐπίδρασιν, δίδουν πολλὰ καὶ σπουδαῖς στοιχεῖα διὰ τὴν εὑρεσιν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς κατάλληλου διδακτικῆς καὶ παιδαγωγικῆς μεθόδου. Μία πόρεια τῆς διδασκαλίας κατὰ τοὺς Πλατωνικούς διαλόγους θὰ ἐπρεπε νὰ ἀρχίζῃ διὰ προδιαθέσεώς τίνος καὶ προπαρασκευῆς ὑποβοηθούσης τὴν αὐτογνωσίαν τοῦ διδασκομένου, δηλαδὴ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ίδιας ἀγνοίας ἣ ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως. Μετὰ τοῦτο θὰ ἐπρεπε νὰ ἀκολουθῇ αὐτενεργική ἔρευνα τοῦ ἀντικειμένου, ἐμβάθυνσις εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ καὶ τέλος σύνδεσις λογική τοῦ ἔρευνηθέντος καὶ γνωστοῦ γενομένου συμφώνως πρὸς τὰ ἐν Μένωνι (98a κ.ἔξ.) ἀναφερόμενα.

Κατὰ τὴν Πολιτείαν, ἡ τοιαύτη ἀνατροφή καὶ παίδευσις είναι πρωτοριασμένη διὰ τοὺς ἄρχοντας ἡ βασιλεῖς (Πολιτείας 502d κ. ἔξ. 517h) καὶ διὰ τοὺς φύλακας (Πολιτείας 377e, 410a). Διὰ τοὺς γεωργούς καὶ δημιουργούς οὐδεμία πρόνοια σχετική λαμβάνεται. Εἰς τοὺς Νόμους ὅμως ἡ ἐκπαίδευσις είναι διατεθειμένη δι’ ὅλους γενικῶς, πλὴν τῶν δούλων. Είναι δ’ ὑπὸ ρεωτική (Νόμ. 804d) καὶ διὰ τὰ δύο φῦλα. Αἱ γυναῖκες, ἐκτὸς δλίγων διαφορῶν, ἔχουν τὴν αὐτὴν πρὸς τοὺς ἄρρενας ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν. Τοῦτο διότι, ως καὶ ἀνωτέρω εἶδομεν, ἡ διαφορά τοῦ φύλου δὲν σημαίνει καὶ διαφοράν φύσεως, κατά τὸν Πλάτωνα. “Ἄν υπάρχῃ διαφορά, αὕτη συνίσταται εἰς τὸ ὅτι δ ἀνὴρ είναι ὅπωσδήποτε ἴσχυρότερος καὶ ἡ γυνὴ ἀσθενεστέρα. Ἀλλ’ ἀνεξαρτήτως καὶ τούτου, ἀν ἡ γυνὴ περιορίζηται εἰς τὸν γυναικωνίτην, καθίσταται ἀνίκανος πρὸς πᾶσαν θοήθειαν καὶ ἐπὶ πλέον βάρος τῆς κοινωνίας (Πρβλ. Πολιτείας 451d κ.ἔξ. 456b κ.ἔξ., Νόμ. 804d–805a, 785b, 813a–814e, 806ae, 838c). Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰς γυναικας πρέπει νὰ ἐπιδιώκηται συστηματικῶς ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀνάπτυξις, ἡ ὑγεία, ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀρετῆς. Καὶ εἰς τὴν πάλην, καθώς καὶ εἰς τὰς πολεμικάς καὶ στρατιωτικάς ἀσκήσεις πρέπει νὰ λαμβάνουν μέρος αἱ γυναικες.

“Οπως ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται, ἡ κατὰ Πλάτωνα ἀνατροφὴ καὶ παιδεία βασίζεται μὲν εἰς τὸ κατὰ παράδοσιν εἶδος παιδείος, διαμορφώνει ὅμως τοῦτο συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Τοῦτο συμβαίνει, δχι μόνον διότι δ ἡ Πλάτων, ως ἀνήκων εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔζησεν καὶ εἰς ὡρισμένον εἶδος ἀντιλήψεων καὶ ἰδεωδῶν δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ ἐκ τούτων νὰ ἀντλήσῃ καὶ διαμορφώσῃ, ἀλλὰ καὶ διότι ἡγάπτα καὶ ἔξετίμια

πολὺ τὸ παρελθόν, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὅποίου διέκρινεν ἄλλας Ἀθήνας καὶ ἀνθρώπους ἀμέσως ἐκ θεῶν καταγομένους. Τὸ παρὸν δὲν ἔνεθουστίαζεν αὐτὸν, εἰς δὲ τὸ μέλλον δὲν ὑπῆρχον λόγοι ἐπιτρέποντες αἰσιοδοξίαν. Ἀλλὰ μεταβάλλει καὶ διαμορφώνει τὸ εἶδος τῆς παιδείας καὶ ἀνατροφῆς συμφώνως πρὸς τούς πόθους τῆς μεγάλης καρδίας του καὶ πρὸς τὴν εὐρύτητα τοῦ πνευματικοῦ όρίζοντος. Δι’ αὐτῶν τῶν δύο ἐσχημάτισε τὴν εἰκόνα τῆς ἀνθρωπιστικῶς ὡργανωμένης καὶ ζώσης ἀνθρωπότητος, τὴν εἰκόνα τὴν ὅποια πάντοτε θὰ είναι τὸ ίδεωδες σχέδιον ἀγάλματος καὶ παιδείας. Τὸ ἀτομον διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ αὐτὴ διὰ τὸ ἀτομον. Τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν δύο αὐτῶν παραγόντων οὐδεὶς πρὸ τοῦ Πλάτωνος καθωριστε λειότερον, οὐδεὶς δόμως καὶ μετὰ τοῦτον. Ο ἀνθρωπός κατὰ Πλάτωνα είναι διὰ τὴν κοινωνίαν δ, τι καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου διὰ τὴν τέχνην, τέλειος δηλαδή, ίδεωδης, πρότυπον.

5. Τὸ καλόν.

α) Ἡ ίδεα τοῦ καλοῦ.

Εἰς τὸ Συμπόσιον (211 α κ.ξ.) ὁ Πλάτων ἔχει ὑπ’ ὅψιν καὶ ὁ ν «ἄει δν καὶ οὔτε γενόμενον οὔτε ἀπολλύμενον, οὔτε αὐξανόμενον οὔτε φθίνον.....», ἀνεξάρτητον τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου, μὴ περιοριζόμενον εἰς ἀντικείμενα καὶ εἰς μορφάς, εἰς «λόγους καὶ ἐπιστήμας». Τὸ τοιοῦτον καλὸν ὑπάρχει «αὐτὸ καθ’ αὐτὸ μεθ’ ἑαυτοῦ μονοειδές ἀει δν, τὰ δὲ ἄλλα, πάντα καλά ἐκείνου μετέχοντα τρόπον τινα τοιοῦτον, οἷον γιγνωμένων τε τῶν ἀλλων καὶ ἀπολλυμένων, μηδὲν ἐκεῖνο μήτε τι πλέον μήτε ἐλαττον γίγνεσθαι μηδὲ πάσχειν μηδέν». Τὸ καλὸν αὐτὸ δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ οὔτε πρὸς χρυσόν, οὔτε πρὸς περιβολὴν οὔτε πρὸς μορφάς· είναι «εἰλικρινές, καθαρόν, ἀμεικτον,... μὴ ἀνάπτλεων σαρκῶν τε ἀνθρωπείων καὶ χρωμάτων καὶ ἄλλης πολλῆς φλυαρίας θυητῆς». Κατὸ τὸν διάλογον Φίληθον (64e—65a) οὐσιώδη γνωρίσματα τῆς ίδεας αὐτῆς τοῦ καλοῦ, τοῦ κάλλους δηλαδή, είναι «ἡ μετριότης καὶ ἡ συμμετρία», καὶ κατὰ τὸν Τίμαιον, δόκσμος είναι ἀπολύτως καλὸς καὶ τέλειος λόγω τῆς ἀρμονίας καὶ τάξεως τοῦ σχήματος καὶ τῆς μορφῆς. Διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ μέτρου καὶ τῆς συμμετρίας, γνωρίσματα τῆς ίδεας τοῦ καλοῦ πρέπει νὰ ἀποτελοῦν καὶ ἡ ἀρμονικότης, ἡ ἐνότης ἐν τῇ ποικιλίᾳ (Φί-

ληβ. 64d, 65de), ή καθαρό της (Φίληβ. 51b, 53a, 63b, 66c), ή τελειότης (Τίμ. 30c, Φίληβ, 66b) κλπ. εἰς δὲ πόλυτον πάντοτε βαθμόν¹). Εἰς τὰ γνωρίσματα αὐτὰ προστίθεται καὶ ἡ «έμμετρη» ή όποια διαφέρει τῆς συμμετρίας κατά τὸ δῆμον, αὗτη μὲν εἶναι ἀλληλοπραστικογή καὶ συμφωνία μορφῆς καὶ σχήματος πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ίδεαν, η ἔμμετρία δ' εἶναι τελειότης τῆς μορφῆς καθ' ἑαυτήν, τοῦ σχήματος μετά τῶν μέρῶν του.

‘Αλλ’ ή ίδεα αὐτὴ τοῦ καλοῦ χαρακτηριζομένη διὰ τοῦ «μέτρου καὶ συμμετρίας», διὰ τῆς «ἀρμονικότητος καὶ τελειότητος», συμπίπτει πρὸς τὴν ίδεαν τοῦ ἀγαθοῦ, διότι καθὼς εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, καὶ τοῦτο εἶναι «περὶ μέτρων καὶ μέτριον καὶ καίριον καὶ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τέλειον», εἶναι μέτρων μείζεως φρονήσεως καὶ ήδουνῆς, η δὲ δικαιοσύνη ὡς ὅρος τοῦ «έκαστον τὰ αὐτοῦ πράττειν», δὲν εἶναι παρά ἀρμονία. Καὶ ὃν μέν ληφθῆ ύπ’ ὄψιν τὸ ἀκρότατον δὲν καὶ ἡ ἀνωτάτη ίδεα ἡ συγκεντρώνουσα ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν αἰτίαν, οὔσιαν καὶ ἴδιότητα, τότε κατ' ἀνάγκην καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀπολύτως ἀληθές, πρέπει νὰ συμπίπτωσιν εἰς τὴν μίαν αὐτὴν καὶ ἀνωτάτην ίδεαν καὶ νὰ ἀποτελῶσιν ἀπόψεις ταύτης. ‘Η μία καὶ ἀνωτάτη ίδεα εἶναι κατ' ἀνάγκην τὸ ἀπολύτως ἀγαθόν, τὸ ἀπολύτως καλόν, τὸ ἀπολύτως ἀληθές ἐν ταύτῳ, καὶ ὅταν πρόκηται περὶ ίδεας ἀγαθοῦ, η καλοῦ, η ἀληθοῦς ίδιαιτέρως, τὰ εἰς ἀπόλυτον βαθμὸν γνωρίσματα καὶ χαρακτηριστικά τούτων, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν εἶναι τὰ αὐτὰ καὶ νὰ μὴ συμπίπτουν εἰς τὴν ἐνώνουσαν τὸ πᾶν ἀνωτάτην ίδεαν. Οὐχ ἡττον δύμως δὲ Πλάτων ἀφίνει εἰς τοὺς διαλόγους του νὰ διακρίνηται καὶ διαφορά τις μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ. ‘Η διαφορά δὲ αὐτὴ συνίσταται ὅχι εἰς τὰ γνωρίσματα καὶ χαρακτηριστικά τῆς ίδεας καθ’ ἑαυτήν, ἀλλ’ εἰς τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος ἐκδηλώσεως αὐτῆς, εἰς τὴν ἐφαρμογήν της. Εἰς τὸν διάλογον Φίληβον (66a κ.ἔξ.) «τὸ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τέ-

1. Σημ. Πρὸ τοῦ Συμποσίου, προτοῦ δηλαδὴ ἀνακαλύψῃ δὲ Πλάτων τὴν ίδεαν τοῦ καλοῦ, εἰς τὸν διάλογον Γοργίαν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀκόμη Σωκρατικῶν ἀντιλήψεων, προσπαθεῖ νὰ δρίσῃ τὸ καλὸν διὰ τῆς ὀφελιμότητος καὶ τῆς ήδουνῆς (Γοργ. 474e κ.ἔξ.) πρὸς τοῦτο δὲ ἀναφέρει αὐτὸ καὶ εἰς χρώματα, τόνους, σχήματα, σώματα καὶ εἰς ἥθη καλά. Εἰς Ἰππίαν τὸν μείζονα (289d κ.ἔξ.) δρίζει «αὐτὸ τὸ καλὸν» ὡς τὸ «διὰ τὴν ἀκοήν καὶ τὴν δύναμιν» (298a κ.ἔξ.) καὶ ὡς πρέπον καὶ ὀφελιμόν. Οἱ δρισμοὶ δύμως αὐτοὶ δὲν ἰκανοποιοῦν αὐτόν, διότι εἰς τὰ πράγματα αὐτὰ βλέπει ἐκδηλώσεις καὶ δχι αὐτό τὸ καλόν.

λεον καὶ ίκανὸν» παριστάνεται ως ἔφαρμογή καὶ διατύπωσις τοῦ «μέτρου καὶ τοῦ μετρίου καὶ καιρίου», κατά περιστάσεις δὲ δηλοῦται σαφῶς ὅπως θήτη πότε ὅτι ἀγαθὸν μὲν ως πρὸς τὸν τρόπον ἐκδηλώσεως, τῆς ίδεας καὶ κατ' ἔφαρμογήν, εἰναι τὴ θέσις τῆς ψυχῆς ως πρὸς τὴν ἑσωτερικὴν αὐτῆς συγκρότησιν, ἡ τήρησις δηλαδὴ τῆς διαισθύνης καὶ ἀρμονίας μεταξὺ τῶν μερῶν αὐτῆς, ἥτοι τοῦ διανοητικοῦ, τοῦ θυμικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καὶ ὁ ἀνάλογος διακανονισμὸς τῶν σχέσεων αὐτῆς καὶ ἀλληλεπιδράσεων πρὸς τὸν ἔξω κόσμον, καλὸν δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀπόφεως είναι ἡ διατύπωσις καὶ ἡ δι' αἰσθητῶν μέσων καὶ τρόπων παράστασις ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἔκτιμησις τοῦ μέτρου καὶ τοῦ μετρίου καὶ καιρίου. Αἰσθητοποίησις λοιπὸν τοῦ ἀγαθοῦ θὰ ήτο δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ τὸ καλὸν κατὰ Πλάτωνα, πρὸς τὸν ὅποιον συμφωνεῖ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ ὁ ποιητής Schiller. Κατὰ τοὺς Νόμους (655b), «τὰ μὲν ἀρετῆς ἔχόμενα ψυχῆς ἡ σώματος, εἴτε αὐτῆς εἴτε τίνος εἰκόνος, σύμπαντα σχήματά τε καὶ μέλη, καλά, τὰ δὲ δὲ κακίας αὖ, τούναντίον ἄπαν...» Ἐπομένως ὅποια είναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ περιεχουμένου καὶ τῆς μορφῆς, τοιαύτη είναι καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ ἐν τῇ πράξει καὶ τῇ ἔφαρμογῇ. Τὸ πρῶτον δίδει τὸ περιεχόμενον, τὸ δεύτερον τὴν μορφήν. «Σχήματα καὶ μέλη» πρέπει νὰ περιλαμβάνουν ἡ νὰ παριστάνουν ἀρετὴν ψυχῆς ἡ σώματος, ἄλλως δὲν είναι καλά, στεροῦνται αἰσθητικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Καλὸν δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ τι, κατὰ Πλάτωνα, ἀνεξαρτήτως καὶ ἀσχέτως πρὸς τὸ ἀγαθόν, πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν παριστανομένην ίδεαν. Τοῦτο, διότι κατὰ βάθος καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ ἀνωτάτην ίδεαν, καλὸν καὶ ἀγαθὸν συμπίπτουν καὶ είναι ἐν καὶ τὸ αὐτό. Ἡ ἀνωτάτη ίδεα, ἀγαθὸν πάλιν ὑπὸ γενικωτάτην σημασίαν καλουμένη, ὀρίζεται παρὰ τεῦ Πλάτωνος «καὶ λλει καὶ συμμετρία καὶ ἀληθεία» (Φίληβ. 65a). Οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀπαίδευτοι, ὅπως νομίζουν ἀγαθὸν τὰς ύλικὰς ήδονάς καὶ ἐπιθυμίας, οὕτω περιορίζουν καὶ τὸ καλὸν εἰς τὰς μορφάς, εἰς τὰ χρώματα καὶ εἰς τὰ σχήματα, εἰς περιεχόμενα, παριστανόμενα καὶ εἰκονιζόμενα συμφώνως πρὸς τὰς περὶ ἀγαθοῦ ἀντιλήψεις των. Διὰ τῆς ἐπιστήμης ὅμως καὶ τῆς ἐμβαθύνσεως εἰς τὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, ὅπότε φέρεται εἰς φῶς τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ τὸ ἀληθῶς καλόν, ἀποκαλύπτεται διτοι: ὅποια είναι ἡ σχέσις τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς τὴν ἡδονήν, τοιαύτη είναι καὶ ἡ τοῦ καλοῦ σχέσις πρὸς ταύτην. Παραστάσεις, εἰκόνες, περιγραφαί, μὲ περιεχόμενον ἀφορῶν εἰς τὴν

κανοποίησιν ύλικῶν ἡδονῶν καὶ ἀπολαύσεων δὲν συμβιβάζονται πρός τὸ καθ' αὐτὸν καὶ δυτικά καλόν. Ιδόνον αἱ ἐκ τῆς ὁψεως καλῶν (γεωμετρικῶν) σχημάτων, μορφῶν καὶ χρωμάτων (Φίληβ. 51d), σοὶ ἐκ τῆς ἀκοῆς μουσικῶν ἀρμονιῶν, αἱ ἐκ τῶν ρυθμικῶν κινήσεων κατὰ τὸν χορόν, κατὰ τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν ἀθλητικὴν ἡδοναῖ, ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ιδέαν αὐτὴν τοῦ καλοῦ καὶ βοηθοῦν εἰς τὴν γνῶσιν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν. Τοιαῦτα δὲ σχήματα θεωρεῖ ὁ Πλάστων τὰς συνθέσεις χραμμῶν εὔθειῶν καὶ καμπυλῶν, τὰ γεωμετρικὰ σχήματα ἐπιφανειῶν καὶ τῶν στερεῶν σωμάτων, «τὸ εύθυνον καὶ περιφερὲς τῶν σχημάτων καὶ ἀπὸ τούτων δῆ; τὰ τε τοῖς τόρνοις γινόμενα ἐπίπεδά τε καὶ στρεάτην καὶ τὰ τοῖς κανόσι καὶ γωνίαις», ἃτινας οἱ ψ. π. δ. τ. i καλά εἰσιν, καθάπερ ἀλλα, ἀλλ' αἱ καλά καθ' αὐτά... καὶ τινας «ἡδονάς οἰρείας» ἔχοντα (Φίληβ. 51ην). Ἐπίσης καὶ ἡ καθαρότης, ἡ λαμπρότης καὶ ἡ σύνθεσις τῶν χρωμάτων, αἱ «ἡγαῖ τῶν φθόγγων αἱ λεῖαι καὶ λαμπραί», αἱ ὅποιαι σχηματίζουν «καθαρὸν μέλος», ἀποτελοῦν μετὰ τῶν «σωμάτων ἡδονῶν» «τὸ πραγματικὸν καλὸν καὶ ώραῖον (Φίληβ. 51de). Αἱ εὐωδίαι (όσμαι) ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ καλόν, ἀλλ' εἰς πολὺ κατώτερον βαθμόν. Περισσότερον δύμας πάντων τῶν τοιούτων ύλικῶν καὶ ἀλύπτων ἡδονῶν, συνδέονται πρὸς αὐτὸν τὸ καλὸν αἱ ἐκ τῶν ἀρμονικῶν τῆς ψυχῆς σχέσεων καὶ ἐκ τῶν ἀρετῶν, αἱ ἐκ τῆς μαθήσεως, ἐκ τῆς ἐπιστηνονικῆς ἐπιδόσεως καὶ ἐκ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως ἡδοναί. 'Αλλ' αἱ μὴ νομισθῆ ὅτι αἱ ἡδοναὶ φέρουν εἰς τὸ καλόν. Τοῦτο συνοδεύεται μὲν ἀπὸ τὴν «οἰκείαν ἡδονὴν», δὲν ἔχει τάσταται δύμας ἀπὸ αὐτὴν ὡς λόγον καὶ αἴτιαν. 'Οχι διότι αἰσθανόμενα εύχαριστησιν καὶ ἡδονὴν εἶναι τὸ ίσον ίσον, τὸ συμμετρικὸν συμμετρικὸν καὶ τὸ τέλειον τέλειον, ἀλλά διότι ἐπιδρᾷ εἰς τὴν ψυχήν μας ἡ ίσότης, ἡ «συμμετρία» ἡ τελειότης κλπ. αἰσθανόμεθα εύχαριστησιν καὶ ἡδονὴν (Φίληβ. 51c, 55b κ.εξ.). Ἐπομένως τὸ καλὸν δὲν πρέπει νὰ κρίνηται ἀπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλά ἀπὸ τὸ περιεχόμενον, ἀπὸ τὴν ιδέαν τὴν ὅποιαν παριστάνει καὶ ἀπὸ τὴν τελειότητα κατὰ τὴν τοιαύτην παράστασιν. Διὰ τούτων διακρίνεται τὸ ἀπολύτως ἀπὸ τὸ σχετικῶν καλόν.

'Η ψυχὴ πρὸ τῆς ἐνσαρκώσεώς της, ἔχει γνωρίσει καὶ τὴν ιδέαν τοῦ καλοῦ ὅπως καὶ τὰς ἀλλας ιδέας. Διά τοῦτο ἔχει τὴν ὑποσυνείδητον ἡ ἀσυνείδητον ἐκείνην διάνεσιν, ἡ ὅποια ἐκδηλοῦται ὡς δινώτερός τις ἐνθουσιασμὸς καὶ ἔρως διὰ τὸ καλόν, ὡς ἔμφυτος τάσις. 'Ο ἐνθουσιασμὸς καὶ ὁ ἔμφυτος αὐτὸς ἔρως κινοῦν καὶ καθοδηγοῦν τὴν ἐνσαρκωμένην ψυχὴν καὶ τὴν διά-

νοιαν εἰς τὴν ἔξακριβωσιν τοῦ ὄντως καλοῦ, εἰς τὴν διὰ πολλῶν σωμάτων, μορφῶν καὶ πραγμάτων ἀνακάλυψιν τῆς Ἰδέας αὐτοῦ, εἰς τὴν ἔκφρασιν, διατύπωσιν καὶ παράστασιν αὐτοῦ. Οἱ θεοὶ ἔχουν χαρίσει εἰς τὸν ἀνθρωπὸν τὴν «ἔνρυθμόν τε καὶ ἐναρμόνιον αἰσθητῶν μεθ' ἡδονῆς» (Νόμ. 654ab). 'Ἐνῷ δὲ τοῖς διὰ τὴν φιλοσοφίαν ἐνθουσιασμός καὶ ὁ ἔρως πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀληθέα, διὰ τῆς διανοίας καὶ διὰ τῆς διαλεκτικῆς εὐρίσκουσι τὸ ἀντικείμενον αὐτῶν καὶ ἰκανοποιοῦνται, ὁ διὰ τὸ καλὸν ἐνθουσιασμός καὶ ἔρως παραμένουν ὡς διαρκής τις καὶ γενικὴ διάθεσις, ὡς «ἔει α τις μανία». 'Ο καλλιτέχνης δὲν ἔχει σαφεῖς παραστάσεις καὶ πλήρη γνῶσιν τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰ ὅποια ἀσχολεῖται, οὔτε πλήρη συνείδησιν τῆς ἴδιας αὐτοῦ ἐνεργείας (Φοιδρ. 245a, Μέν. 99d, Ἀπολογ. 22b, Νόμ. 719c, Πολιτείας 598–602). Εἰς τὰς ἑργασίας καὶ δημιουργίας του καθοδηγεῖται δχι: ὑπὸ διαλεκτικῆς τινος καὶ ἐπιστημονικῆς μεθόδου καὶ γνώσεως, ἀλλ' ὑπὸ ἐμπειρίας τινος, τῇδε κακεῖσε ψηλαφούσης (Φιληβ. 55e, 62b). Τι είναι δὲ τοῖς αὐτὴν ἡ ἐμπειρία; Καθαρῶς τεχνική, ἢτοι ἀπλῆ γνῶσις ὡρισμένων πραγμάτων ἀναπτυχθεῖσα διὰ τῆς εἰς ταῦτα ἐνασχολήσεως δὲν είναι, διότι τότε δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ ἔξηγηθῇ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τεχνίτου, χειρώνακτος καὶ καλλιτέχνου. Διὰ τοῦτο ἀποδίδει αὐτὴν δὲ πλάτων εἰς ἀνάπτυξιν δυνάμεως ἀναπτηδώσης ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας καὶ ὀθούσης τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν, εἰς τὴν παράστασιν καὶ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ καλοῦ. Αἱ γνώσεις καὶ δεξιότητες φωνῆς, χειρὸς κλπ. ἔχουν βεβαίως σημασίαν, ἀλλὰ δευτερεύουσαν. Τὴν τοιαύτην ἐνδόμυχον διάθεσιν καὶ δύναμιν ἐκ τῶν ἐνδον ὀνομάζει δὲ πλάτων «ἐν θούσια σ μὸν» καὶ «θεῖαν μανίαν», διὰ τούτων δὲ μέλει νὰ ἐκφράσῃ αὐτὸν τὸ ὅποιον ἡμεῖς σήμερον δύναμίζομεν «ἐνόρασιν» (Intuition) καὶ συγχρόνως καὶ τὴν ὄρμὴν καὶ διάθεσιν, τὸν ἔρωτα καὶ τὴν τάσιν πρὸς τὸ καλόν. Εἰς τὴν ἐνόρασιν λοιπὸν ὡς ἰκανότητα ἐκ τῶν ἐνδον ἀντιλήψεως καὶ εἰς τὴν ὄρμὴν καὶ τὸν "Ἔρωτα πρέπει νὰ ζητηθῇ ἡ ἐπικοινωνία καὶ σχέσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν Ἰδέαν τοῦ καλοῦ καὶ ἡ ψυχική καὶ πνευματική πηγὴ τῆς παραστάσεως ἐν γένει τοῦ καλοῦ, τῆς τέχνης." Οταν ὑπάρχῃ τοιαύτη ψυχική προδιάθεσις εἰς μεγαλύτερον θαθμόν, δύναται δὲ τοιοῦτος ἐκ φύσεως ἔχων Ἰδέαν τοῦ καλοῦ καὶ τρέφων ἀπεριόριστον ἔρωτα πρὸς αὐτό, καλλιτέχνης, νὰ τελειοποιηθῇ διὰ τῆς σπουδῆς τῆς Διαλεκτικῆς καὶ νὰ γίνη φιλόσοφος κοινοποιούμενος τῆς ποιητής συγχρόνως, δυνάμενος δχι: μόνου «μιμήσεις μιμημάτων» τῶν Ἰδεῶν

ἡ τῆς ἀρετῆς νὰ φιλοτεχνῇ, ἀλλὰ καὶ αὐτάς τας ἰδέας ἀμέσως νὰ παριστάνῃ καὶ αἰσθητοποιῇ. Ο τοιοῦτος καλλιτέχνης, κατὰ τὸν Πλάτωνα, δὲν εἶναι ἀπλῶς τραγικός ή κωμωδοποιός, ή ζωγράφος, ή ἐπικός ποιητής καὶ διηγηματογράφος, ἀλλὰ πολὺ ἀνώτερος τούτων συγκεντρώνων πᾶσαν ὁληθῆ γνῶσιν καὶ ἀρετὴν, δυνάμενος νὰ φιλοτεχνῇ ὅσα ἀρμόζουν εἰς τὴν ψυχὴν καὶ θεραπεύουν αὐτήν, δυνάμενος νὰ «διακοσμῇ τὰς πόλεις τε καὶ οἰκήσεις» (Συμπόσ. 209a 223d), δυνάμενος νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὸν νοητὸν κόσμον τῶν ίδεων καὶ διὰ τούτου νὰ ἀτενίζῃ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀνέκφραστον ἀνωτάτην (Séan).

β) Άι ἐκδηλώσεις τοῦ καλοῦ.

Η ίδεα τοῦ καλοῦ, διὰ τῶν εἰρημένων γνωρισμάτων αὐτῆς καὶ τῶν ιδιοτήτων, ἐκδηλώνεται, κατὰ τὸν Πλάτωνο, εἰς τὸν κόσμον ὡς σύνολον, εἰς τὴν φύσιν διὰ τῶν ἀντικειμένων, φαινομένων καὶ σχέσεων αὐτῆς, εἰς τὴν ζωήν, εἰς τὰ σώματα καὶ εἰς τὰς ψυχάς, ὅπως καὶ εἰς τὰ μιμήματα ὅλων τούτων, εἰς τὰ ἔργα δηλαδὴ χειρῶν ἀνθρώπων, ἀτινα παρουσιάζουν διαφόρους βαθμούς τελειότητος καὶ συγγενείας πρὸς τὸ καθ'αύτὸν καλόν. Ο κόσμος ἐπλάσθη παρὰ τοῦ Θεοῦ «ζῶον ὄρατὸν τὰ ὄρατὰ περιέχον», «Θεὸς αἰσθητὸς κατ'εἰκόνα καὶ ὄμοίωσιν τοῦ νοητοῦ Θεοῦ, μέγιστος καὶ ἀριστος κάλλιστός τε καὶ τελειότατος» (Τίμ. 92c), «ἔμψυχος ἔννους τε» μὲ σχῆμα «σφαιροειδές, ἐκ μέσου πάντη πρὸς τὰς τελευτὰς Ἰσον ἀπέχον, κυκλοτερές..... πάντων τελειότατον ὄμοιότατόν τε αὐτὸν ἔκαυτῷ σχημάτων.... (Τίμ. 30b, 33bc). Ή τοιοῦτος ὁ κόσμος παρουσιάζει ἐφαρμογὴν μέτρου, ἀρμονίας, ἀναλογιῶν καὶ τελειότητος εἰς ἀπόλυτον βαθμόν. Καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὡς μικρόκοσμος, καὶ τὰ λοιπά ζῶα, φυτὰ καὶ ἄλλα ὅντα τῆς φύσεως παρουσιάζουν τὴν αὐτὴν τελειότητα καὶ τὸ κάλλος. Μετὰ τούτων ὅμως τὴν ἰδέαν αὐτὴν τοῦ καλοῦ ἐκδηλώνει ἡ ψυχὴ τοῦ Σύμπαντος ἀφ' ἑνός, ἡ συνδέουσα τὴν ὑλὴν πρὸς τὴν ἰδέαν, ἡ παράγουσα τὴν κίνησιν καὶ κανονίζουσα τὰς διαφόρους σχέσεις καὶ διαμορφώσεις, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀφ' ἑτέρου, ἡ δίδουσα εἰς τὸ σῶμα τὴν μορφὴν καὶ τὴν κίνησιν καὶ ὁδηγοῦσσα τὴν χεῖρα, ἡ τὴν φωνὴν καὶ τὰς κινήσεις τοῦ σώματος, εἰς τὴν αἰσθητοποίησιν τῶν κατὰ τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον τῶν ίδεων. Τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου ὡς μιμήτατα τῶν ἀντικειμένων τῆς φύσεως καὶ τῶν καταστάσεων τῆς ζωῆς, ὡς μιμήτατα τῶν θείων μιμημάτων, ἀποτελοῦν ἐπίσης ἐκδηλώσεις της Ε.Π.Ι.Ν.Κ.τ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

σεις τῆς ίδεας τοῦ καλοῦ, δὲλλον εἰς βάθμὸν σχετικῆς τελειότητος καὶ κατ' ἀναλογίαν πρός τὸν βαθμὸν τῆς σχέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν πρὸς τὸ καθ' αὐτὸν καλόν. Δέν εἶναι ταῦτα ἀπλοῦ ἀντιγραφαὶ τῶν ἀντικειμένων δι'εύθειῶν καὶ καμπυλῶν γραμμῶν, διότι ὡς ἀντιγραφαὶ τεχνικὴν δεξιότητα μόνον δύνανται ψά παρουσιάζουν. Εἶναι ἐκδηλώσεις τῆς ίδεας τοῦ καλοῦ ὅπερας βλέπει καὶ αἰσθάνεται αὐτὴν ἡ ψυχή, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς πρέπει νὰ κρίνωνται. Τὸ Σύμπαν, ὁ κόσμος, ἡ φύσις καὶ ἡ ζωὴ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν καὶ εἰς τὰς λεπτομέρειάς των παρουσιάζουν τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ δημιουργοῦ ἀπόδοσιν καὶ παράστασιν τῆς ίδεας τοῦ καλοῦ εἰς ἀπολύτως τέλειον βαθμόν, τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων, ὡς δημιουργῶν σχετικῶν, πρέπει νὰ ἐκδηλώνουν κατὰ σχετικὸν ἐπίσης της βαθμού καὶ τρόπον τὴν ίδεαν αὐτήν, νὰ ἐπιδροῦν εἰς τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ίδεας αὐτῆς καὶ νὰ ὀδηγοῦν αὐτάς εἰς τὸ πέραν τοῦ αἰσθήτοῦ καὶ ὑλικοῦ, νὰ διδάσκουν καὶ παιδαγωγοῦν, νὰ ἐκδηλώνουν τὸν ἔρωτα τοῦ καλλιτέχνου καὶ δημιουργοῦ τῶν πρὸς αὐτό τὸ καλόν καὶ τέλειον καὶ νὰ μεταδίδουν τὸν τοιοῦτον ἔρωτα καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ εἰς τὸν παρατηρητήν, ἀκροατήν, ἡ τὸν ὄπωσδήποτε ὑφιστάμενον τὴν ἐπίδρασιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἔργου. Καὶ αὐτὴ ἡ ἔξωτερικὴ ἐμφάνισις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ στάσις, ἡ ὄμιλία, ἡ συμπεριφορά ἐν γένει, ἐφ' ὃσον ἐκδηλώνουν τὴν ψυχοσύνθεσιν καὶ τὰς διαθέσεις αὐτοῦ ἀποτελοῦν καὶ ἐκδηλώσεις τῆς σχέσεως τῆς ψυχῆς του πρὸς τὴν ίδεαν τοῦ καλοῦ. Ὁ ἐκδηλώνων ἀρετὴν καὶ κάλλος ψυχῆς καὶ ἐφαρμόζων τὴν ἀρετὴν αὐτὴν καὶ τὸ κάλλος, εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰς σχέσεις αὐτῆς εἶναι, κατὰ τὸν Πλάτωνα, καλλιτέχνης πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἔξ ἐπαγγέλματος ἥθοτοιόν, δοστὶς ὑποδύεται καὶ φροντίζει νὰ παραστήσῃ ξένην ψυχοσύνθεσιν καὶ ξένον χαρακτῆρα.⁷ Απὸ τῆς ἀπόψεως δ' αὐτῆς καὶ ἡ συγκρότησις καὶ δργάνωσις τῆς Πολιτείας ἀποτελεῖ καλλιτέχνημα καὶ ἐκδήλωσιν τῆς ίδεας τοῦ καλοῦ, ὅταν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἀρίστου καὶ καλλίστου βίου, ἀρχοντες καὶ πολῖται ὡς ἀληθεῖς καὶ ἀνώτεροι «τραγικοὶ ποιηταί», κανονίζουσι τὰ κατ' αὐτὴν (Πρβλ. Νόμ. 817 b). "Οταν ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ πολιτειακῷ βίῳ τὸ ἀσῆμαντον καὶ μικρὸν λαμβάνηται ὑπ' ὅψιν καὶ ἐφαρμόζηται ὡς σπουδαῖον καὶ σημαντικόν, ὅταν λησμονῆται ὁ ἀνώτερος καὶ ψηλότερος σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ οἱ ἀνθρώποι κατατρίβωνται καὶ ἀσχολῶνται εἰς μικρά καὶ ταπεινά πράγματα, παίζεται ἀναμφιβόλως ἡ τὰ μάλιστα γελοία καιμαδία ἐν τῇ ζωῇ (Πρβλ. Φιλήβ. 50b κ. ἔξ.). Μεγάλαι ψυχαὶ, εύ-

γενῆ καὶ ύψηλά φρονήματα, διανοήματά ἀληθῶς καλλιτεχνικοῦ πνεύματος προσανατολιζόμενου διαρκῶς εἰς τὴν ἴδεαν αὐτὴν τοῦ καλοῦ, ἀγαθοῦ καὶ ἀληθοῦ, ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον διὰ προπαιδεύσεως καὶ μάσκησεως ἀποκτῶσι καὶ τὰς ἀπαιτουμένας δεξιότητας καὶ γυνώσεις, τὰ μέσα τῆς ἐκφράσεως καὶ παραστάσεως, ἔκφορονται κατὰ τρόπον τέλειον εἰς τὰ ἔργα τῶν (Πρβλ. καὶ Φαΐδρ. 269d). Τέχνη, κατὰ τὸν Πλάτωνα, είναι αἰσθητοποίησις καὶ παράστασις, μέσον καὶ τρόπος ἐκδηλώσεως καὶ ἐκφράσεως τῆς ἴδεας. Δὲν είναι μίμησις καὶ ἀντιγραφή ἀντικειμένων, ἀλλὰ μίμησις τοῦ τρόπου καὶ τοῦ εἶδους τῆς παρὰ τοῦ δημιουργοῦ παραστάσεως καὶ ἐκφράσεως τῆς ἴδεας διὰ τῶν ἀντικειμένων καὶ προϊόντων τῆς δημιουργίας καὶ τέχνης. 'Ο θεός δὲς δημιουργὸς τῶν ἀρίστων καὶ καλλίστων ἀποτελεῖ παράδειγμα καὶ ἴδεωδες διὰ τὸν ἀνθρωπὸν ὡς δημιουργὸν καλλιτέχνην. "Οσῳ περισσότερον ἀπομιμεῖται οὗτος τὸν ἴδεωδη δημιουργόν, τόσῳ περισσότερον τὰ ἔργα αὐτοῦ είναι τέλεια καὶ ἀμεσοὶ ἐκδηλώσεις τῆς ἴδεας τοῦ καλοῦ. "Οσῳ ἀπομακρύνεται δὲ ἀνθρωπὸς καλλιτέχνης τοῦ ἴδεωδου αὐτοῦ, τόσῳ κατωτέρας ἀξίας καὶ σημασίας είναι τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀτιγα ὡς ἀπλαί μιμήσεις καταντῶσι παιδιά, σκοπὸν ἔχουσαι τὴν ἡδονὴν καὶ διασκέδασιν μόνον (Πρβλ. Πολιτεία 288c, Πολιτείας 602, 373b, Νόμ. 653c, 655d). 'Η τοιαύτη κατωτέρα τέχνη διὰ νὰ ἐπιβληθῇ καὶ διαδοθῇ κολακεύει τὰς λοικάς μάζας προσπαθοῦσα νὰ θεραπεύῃ καὶ ἰκανοποιῇ τάσεις καὶ δρμάς κατωτέρας τῶν ἀπαιδεύτων, οὕτω δὲ ἀποβαίνει καὶ ἀνήθικος καὶ ἀντίθετος πρὸς τὸ εἰς δὲ τι τείνει ἡ παράστασις τοῦ καλοῦ (Γοργ. 501a, κ. ἔξ. Πολιτείας 603a, Νόμ. 669e, 812d). 'Απὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς κρίνων δὲ Πλάτων τὴν Ἐλληνικὴν τέχνην εἰς τὸν διάλογον Γοργίαν κατακρίνει καὶ θεωρεῖ ἀκατάλληλα διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἡθικὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας τόσον τὴν διὰ τοῦ αὐλοῦ καὶ τῆς λύρας μουσικὴν, ὃσον καὶ τὸν διθύραμβον καὶ τὴν τραγωδίαν, τόσον τὴν ποίησιν, ὃσον καὶ τὴν ρητορικὴν (Γοργ. 462e–465e, 501d–503e) Εἰς τὴν Πολιτείαν ἀπορρίπτει ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν ἀλλων ποιητῶν, διότι ἀντὶ εὔσεβείας πρὸς τοὺς Θεούς, ἀγάπης πρὸς τὴν ἀληθειαν, ἀντὶ τῆς ἀνδρείας, τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἐκθέτουν σκάνδαλα τοῦ βίου τῶν θεῶν καὶ ὑποβιβάζουν τὸ κύρος τῆς θεότητος, διδάσκουν τὸ ψεῦδος, τὴν ἀδικίαν, τὸν φόβον τοῦ θανάτου κλπ. (Πολιτείας 377d–383e, 386a–392e Νόμ. 886cd).

Διὰ τοῦτο συνιστᾶ ὑμνούς πρὸς τοὺς θεούς, ἔξυμνήσεις ἢ-

ρώων (Πολιτείας 697a), ἀνδροπρεπεῖς μελωδίας, μέτρα, χορούς, ἀσκήσεις γυμναστικάς (Πολιτείας 398–401e) καὶ ἐλεγχού αὐστηρὸν τῆς τέχνης καὶ τῶν ἔργων τῶν καλλιτεχνῶν (ποιητῶν) παρὰ τῆς Πολιτείας καὶ τῶν ἀρχόντων, διότι ὅχι τὸ πλῆθος, ἀλλ' οἱ ἐπαίσχυντες καὶ κυβερνῶντες εἰναι εἰς θέσιν καὶ δύνανται νὰ κοίνουν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν διὰ τῆς τέχνης ἐκδηλώσιν καὶ ἐπίδρασιν τῆς ίδεας. Εἰς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτὰς κατά τὸν Πλάτωνα, πρέπει νὰ συνδυάζηται τὸ καλὸν καὶ τὸ ὄγαθόν, ἡ αἰσθητικὴ καὶ ἡ ἡθικὴ διὰ τῆς μορφῆς καὶ διὰ τοῦ περιεχομένου. Τόσον ἡ Μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις, δοσον καὶ ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ καὶ ὁ χορὸς καὶ ἡ γυμναστικὴ πρέπει διὰ τῆς συμμετρίας καὶ τελειότητός των νὰ καλλιεργοῦν τὸ ἡθικὸν φρόνημα καὶ νὰ δημιουργοῦν τὴν τεποίθησιν ὅτι μόνον ὁ ἐνάρετος καὶ ὄγαθός εἰναι ὅντως εύτυχής καὶ ἔχει ἀληθεῖς καὶ πραγματικάς ἀπολαύσεις, ἐνῷ ὁ μὴ τοιςῦτος εἴγαι δυστυχής (Πολιτείας 653a, 660a, Νόμ. 800–814e).

γ) Αἱ διάφοροι τέχναι. Εἰδικὴ αἰσθητική.

Κατά τὴν διάκρισιν καὶ τὸν χωρισμὸν τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ τρόπων παραστάσεως τοῦ καλοῦ, δὲ Πλάτων ἀκολουθῶν μᾶλλον τὴν παράδοσιν καὶ τὸ δεδομένον, οὔτε νέαν τινα κατ’ οὐσίαν διαίρεσιν καὶ κατάταξιν τῶν τεχνῶν, οὔτε ἔνισισιν τινὰ καὶ αὐστηρῶς ἐπιστημονικήν μέθοδον ἐφαρμόζει εἰς τὴν ὑπάρχουσαν διαίρεσιν. Ἀλλοτε λαμβάνει ὡς βάσην τὰ αἰσθητήρια ὅργανα καὶ χωρίζει τὴν «κατ’ ὅψιν» ἀπὸ τὴν «κατ’ ἄκοντα» τέχνην, ὀνομάζων τὴν μὲν πρώτην «ἀπεικασίαν» καὶ «γραφικήν» (ζωγραφικήν), τὴν δὲ δευτέραν «ποίησιν» (Πολιτείας 603b, Νόμ. 668aε) καὶ διακρίνων «ἀπεικασίας μηρίας ἀναλογιῶν, χρωμάτων, σχημάτων». Δὲν διστάζει δῆμως ἀλλαχοῦ καὶ τὴν μουσικήν γὰρ διακρίνη εἰς «εἰκαστικήν τε καὶ μιμητικήν». Ἀλλοτε πάλιν ὡς παραδείγματα ἀπλῶς ἀναφέρει διαφόρους τέχνας: πολιτικήν, τεκτονικήν, κεραμικήν, χαλκοτυπικήν, οἰκοδομικήν, ὑφαντικήν, γραφικήν, μουσικήν, παιδιάν (Πολιτικ. 288c). Εἰς τοὺς Νόμους (669a) χωρίζει τὸ «γραμμένον» (ζωγραφικήν) ἀπὸ τὸ «πεπλασμένον» (γλυπτικήν) καὶ σπότε τὴν μουσικήν, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν διακρίνει γραφικήν, οἰκοδομίαν, ὑφαντικήν, «σωμάτων φύσιν καὶ φυτῶν» (Πολιτείας 400a κ.ξ.), ἢ τεχνίτας «πεπειρασμένος σχήμαστά τε καὶ χρώματα» περὶ μουσικήν ποιητάς καὶ ὑπηρέτας τούτων, οίον ραψωδούς, ὑπόκριτάς, γορευτάς,